

HAGÞJÓNUSTA LANDBÚNAÐARINS

HAGUR LANDBÚNAÐARINS

Hvanneyri 2009

FJÁRVEITINGAR RÍKISSJÓÐS TIL HAGÞJÓNUSTU LANDBÚNAÐARINS

Í töflunni eru upplýsingar um fjárveitingar úr ríkissjóði til Hagþjónustu landbúnaðarins og nokkurra annarra landbúnaðarstofnana á fjárlögum árin 2000-2007.

Stofnun	Fjárveiting millj.kr.							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bændasamtök Íslands	262,4	304,1	335,3	401,8	420,7	452,3	513,6	544,9
Landgræðsla ríkisins	246,2	263,4	381,0	446,1	450,2	501,3	502,5	550,9
Skógrækt ríkisins	177,4	188,3	222,3	223,2	242,9	232,8	235,2	256,7
Rannsóknast. landbúnaðarins	171,7	173,9	194,5	187,4 ³⁾	191,9 ³⁾	0,0 ⁵⁾	0,0	0,0
Landbúnaðarháskóli Íslands	132,6	135,9	149,1	189,7	193,3	668,6	574,9	671,2
Hólaskóli á Hólum í Hjaltadal	125,6	123,9	143,1	177,3	159,4	262,6	221,6	285,8
Garðyrkjuskóli ríkisins	85,8	104,0	95,1	99,5	96,3	0,0 ⁵⁾	0,0	0,0
Veiðimálastofnun	35,9	40,2	42,1	52,3	43,5	72,2	123,4	72,4
Hagþjónusta landbúnaðarins	15,2	15,6	16,5	18,0	18,8	19,7	21,5	22,5
Veiðimálastjóri	13,9	14,2	15,3 ²⁾	21,1 ²⁾	23,1 ²⁾	26,1	0,0 ⁶⁾	0,0
Yfirdýralæknir	205,2	211,1	252,5 ¹⁾	254,1 ¹⁾	260,9 ¹⁾	403,4	0,0 ⁶⁾	0,0
Aðfangaeftirlit ríkisins	13,1	13,5	19,8	4,6 ⁴⁾	5,3 ⁴⁾	4,6	0,0 ⁶⁾	0,0
Landbúnaðarstofnun	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	532,1	479,8

¹⁾ Yfirdýralæknir fær viðbót 60,0 millj.kr. innheimt af ríkistekj. 2000, 60/2001, 79,0/2002, 92,0/2003, 100/2004

²⁾ Veiðimálastjóri fær viðbót 5,0 millj.kr. innheimt af ríkistekjum 2002, 3,0/2003 og 3,0 í fjárlagafrumvarpi 2004.

³⁾ Rannsóknastofnun landbúnaðarins fær viðbót 8,6 millj.kr. innheimt af ríkistekjum 2003 og 9,0 í fjárlagafrumvarpi 2004.

⁴⁾ Aðfangaeftirlit ríkisins fær viðbót 19,3 millj.kr. innheimt af ríkistekjum 2003 og 40,5 millj.kr. í fjárlagafrumvarpi 2004.

⁵⁾ Rannsóknastofnun landbúnaðarins og Garðyrkjuskóli ríkisins voru sameinuð Landbúnaðarháskóla Íslands 1.1.2005.

⁶⁾ Yfirdýralæknir, Veiðimálastjóri og Aðfangaeftirlit ríkisins féllu undir Landbúnaðarstofnun er hún var stofnuð árið 2006.

Heimild: Ríkisreikningur.

ISSN 1019 - 1054

Efni ritsins er birt á heimasíðu stofnunarinnar slóðin er <http://www.hag.is>

Nánari upplýsingar úr ritinu er hægt að fá í síma stofnunarinnar 4337080/7081/7082

Heimilt er að birta efni úr ritum Hagþjónustu landbúnaðarins en skal þess jafnframt getið hvaðan það er fengið.

FORMÁLI

Hagur landbúnaðarins kemur nú út í sjöunda sinn en ritið hefur áður komið út árin 1994, 1996, 1999, 2002, 2005 og 2007. Útgáfan hefur tekið töluverðum breytingum á þessum tíma bæði í framsetningu og efnisvali en í meginatriðum er fylgt þeirri stefnu sem mörkuð var í upphafi.

Í lögum um Hagþjónustu landbúnaðarins¹ er m.a. kveðið á um hlutverk stofnunarinnar varðandi söfnun og útgáfu á almennum hagtölum í landbúnaði. Þessu verkefni er sinnt á þrennan hátt, þ.e. með útgáfu árlegrar skýrslu um uppgjör búreikninga með útgáfu upplýsinga um afkomu í öðrum búgreinum en hefðbundnum í ársskýrslu og í þessu riti sem flokkast sem yfirlitsrit um atvinnuvegin og er jafnframt ætlað að veita upplýsingar um stöðu og þróun atvinnugreinarinnar. Miðað er við að upplýsingar séu heilstæðar fyrir tímabilið 2000 til 2007.

Undirbúningur að þessari útgáfu var í höndum þriggja manna stjórnskipaðs vinnuhóps sem í áttu sæti Jónas Bjarnason Hagþjónusta landbúnaðarins, Gamalíel Sveinsson og Magnús S. Magnússon Hagstofu Íslands. Umsjónaraðilar verkefnisins innan stofnunarinnar voru þau Ingibjörg Sigurðardóttir og Jónas Bjarnason. Ingibjörg Sigurðardóttir annaðist gagnaöflun og útreikninga en uppsetningu og frágang annaðist Ásdís B. Geirdal.

Hagþjónusta landbúnaðarins hefur notið aðstoðar fjölmargra aðila við öflun gagna sem hefur gert þessa samantekt mögulega. Sérstaklega viljum við þakka starfsfólki þeirra stofnanna sem við leituðum til fyrir góða samvinnu.

Hvanneyri í júní 2009,

Jónas Bjarnason.

---

¹Lög nr. 63/1989 [með síðari breytingum].

Merking tákna í töflum í riti þessu
Symbols used in this publication

.	Tala birtist ekki eðli málsins samkvæmt	<i>Category not applicable</i>
-	Núll (þ.e. ekkert)	<i>Nil</i>
...	Upplýsingar vantar	<i>Not available</i>
0	Ekki mælanleg stærð	<i>Not measurable</i>

Skýringar og skilgreiningar á nokkrum hugtökum

Aðföng: Kaup á hvers konar rekstrarvörum, þjónustu eða hráefnum til landbúnaðar.

Afurðastöð: Hver sú atvinnustarfsemi lögaðila/einstaklings sem tekur við búvörum úr höndum framleiðenda til vinnslu, flokkunar, pökkunar, geymslu, heildsölu eða dreifingar.

Afurðir: Búvörur.

Beingreiðslur: Greiðslur úr ríkissjóði til kúa- og sauðfjárbænda.

Beingreiðslumark: Tiltekin fjárhæð sem skiptist á milli greiðslumarkshafa samkvæmt búfjársamningi um sauðfjár- og mjólkurframleiðslu.

Bú: Rekstrareining þar sem búrekstur er stundaður.

Bújörð: Jörð/lögbýli; yfirleitt með skráðri búsetu.

Búvörur: Afurðir búfjár, þ.m.t. afurðir nautgripa, sauðfjár, hrossa, svína, alifugla og loðdýra, afurðir nytjajurta og hlunninda (þó ekki fiskeldisafurðir).

Framleiðandi: Hver sá sem á eigin vegum framleiðir búvörur, hvort heldur er einstaklingur, lögaðili, aðili að félagsbúi eða ríkisbúi.

Framleiðsla: Framleiðsla á búvörum að bústofnsbreytingum meðtöldum.

Greiðslumark lögbýla: Tiltekinn fjöldi ærgilda, sem ákveðinn er fyrir hvert lögbýli og veitir rétt til beinna greiðslna úr ríkissjóði (í mjólk tiltekinn lítrafjöldi).

Innlegg: Sú afurð sem lögð er inn í afurðastöð.

Lögbýli: Hvert það býli sem sérstaklega er metið til verðs í fasteignamati, með ákveðnum landamerkjum. Jörð telst lögbýli þó hún sé í eyði nema að henni sé ráðstafað til annarra nota með samþykki landbúnaðarráðuneytisins (sbr. lög nr. 64, 31.maí 1976).

Vetrarfóðruð kind: Ær, hrútar, sauðir og lömb sem sett eru á vetur og talin eru fram í forðagæsluskýrslu.

Ærgildi: Við umreikning greiðslumarks til ærgilda er miðað við 18,2 kg kindakjöts og 174 lítra mjólkur.

EFNISYFIRLIT

FORMÁLL	3
Merking tákna í töflum.....	4
Skýringar og skilgreiningar á hugtökum.....	4
EFNISYFIRLIT	5
Töfluyfirlit	7
Myndayfirlit	12
1. INNGANGUR	13
Efnistöð	13
Yfirlit	13
2. ALENNT UM LANDIÐ	16
Almennar upplýsingar um skiptingu landsins.....	16
3. BÚJARÐIR	19
Jarðir og ábúð.....	19
4. VINNUAFL	24
Niðurstöður úr vinnuskýrslum í landbúnaði	24
Vinnan á búinu.....	25
Starfandi fólk í landbúnaði.....	25
5. FJÁRMUNIR	29
Fjármunaeign í landbúnaði.....	29
Fjármunamyndun í landbúnaði	29
Tegund og rými útihúsa.....	30
Innflutningur helstu véla og tækja eftir tegundum	30
6. BÚFÉ	36
Heildarfjöldi búfjár.....	36
Verðmæti bústofns.....	36
Bústofnsbreytingar	36
Fjöldi bóa með kýr og sauðfé skipt eftir stærð hjarðar.....	37
Meðalafurðir skýrslufærðs búpenings	37
7. AÐFÖNG, HEYFENGUR OG UPPSKERA	52
Ræktað land, heyfengur, fóðurnotkun og skógrækt.....	52
Tilbúinn áburður	52
Fræ og útsæði.....	53
Landshlutabundin skógrækt.....	53
Illgresis- og skordýraeitur.....	53
8. FRAMLEIÐSLA BÚVARA	63
Verðmæti landbúnaðarframleiðslunnar eftir afurðaflokkum	63
Magnvísitölur landbúnaðarframleiðslunnar	63

	Landbúnaðarframleiðslan eftir greinum	63
	Hlutfallsleg skipting verðmætis landbúnaðarframleiðslunnar	63
	Sundurgreint verðmæti landbúnaðarafurða	64
	Framleiðsla á kjöti, mjólk og öðrum afurðum eftir landshlutum.....	64
	Framleiðsla á grænmeti	64
	Kjötneysla.....	64
	Sala mjólkurafurða	64
	Útflutningur búvara	64
9.	VERÐLAGSMÁL	78
	Verðmyndun búvara.....	78
	Þróun á verði til bænda - vísitölur	79
	Rafmagn	79
	Dýralæknataxtar.....	79
	Lánasjóður landbúnaðarins	80
10.	BÚVÖRUFAMLEIÐENDUR.....	90
	Stjórn búvöruframleiðslunnar	90
	Fjöldi framleiðenda, skipting eftir landshlutum og aldri	91
11.	OPINBER STUÐNINGUR VIÐ LANDBÚNAÐ.....	118
	Tekjuígildi stuðnings við búvöruframleiðendur (PSE).....	118
	Hlutfallslegt tekjuígildi stuðnings tímabilið 2000-2006.....	118
	Skipting stuðningsaðgerða.....	119
	Ríkisútgjöld til verkefna sem tengjast landbúnaði, skipt eftir viðfangsefnum	119
12.	REKSTRAR - OG EFNAHAGSYFIRLIT LANDBÚNAÐAR.....	123
	Rekstraryfirlit landbúnaðar 2001-2006	123
	Efnahagsyfirlit landbúnaðar 2001-2006	123
	Afkoma uppgjörsbúa Hagþjónustu landbúnaðarins	123
	English translation of main concepts	139

TÖFLUYFIRLIT

INNGANGUR

- 1.1 Yfirlit um íslenskan landbúnað 2000-2007 15

ALMENNT UM LANDIÐ

- 2.1 Árlegar framkvæmdir í sveitum, nýrækt og framræsla 1979-1997..... 18
2.2 Stærð túna eftir landshlutum 1985-1993..... 18

BÚJARÐIR

- 3.1 Jarðir og flokkun þeirra eftir ábúð ásamt eyðijörðum 2003-2007 20
3.2 Eignarhald eyðijarða og jarða í ábúð 2003-2007..... 20
3.3 Skipting jarða í ábúð og eyðijarðir eftir landshlutum 2003 20
3.4 Eignarhald eyðijarða og jarða í ábúð eftir landshlutum 2003 21
3.5 Skipting jarða í ábúð og eyðijarðir eftir landshlutum 2004 21
3.6 Eignarhald eyðijarða og jarða í ábúð eftir landshlutum 2004 21
3.7 Skipting jarða í ábúð og eyðijarðir eftir landshlutum 2005 22
3.8 Eignarhald eyðijarða og jarða í ábúð eftir landshlutum 2005 22
3.9 Skipting jarða í ábúð og eyðijarðir eftir landshlutum 2006 22
3.10 Eignarhald eyðijarða og jarða í ábúð eftir landshlutum 2006 23
3.11 Skipting jarða í ábúð og eyðijarðir eftir landshlutum 2007 23
3.12 Eignarhald eyðijarða og jarða í ábúð eftir landshlutum 2007 23

VINNUAFL

- 4.1 Kúabú; vinna á einingu, stærð túna og bústofns 1997-2004..... 25
4.2 Blönduð bú; vinna á einingu, stærð túna og bústofns 1997-2004..... 26
4.3 Sauðfjárþú; vinna á einingu, stærð túna og bústofns 1997-2004..... 26
4.4 Kúabú; skipting árlegs vinnuframlags á milli starfsfólks 1997-2004 27
4.5 Blönduð bú; skipting árlegs vinnuframlags á milli starfsfólks 1997-2004 27
4.6 Sauðfjárþú; skipting árlegs vinnuframlags á milli starfsfólks 1997-2004..... 27
4.7 Starfandi fólk í landbúnaði í samanburði við vinnumarkaðinn í heild
1997-2007 samkvæmt ÍSAT 95 staðli..... 28
4.8 Fjöldi starfandi í landbúnaði 1998-2005, skipt eftir búgreinum 28

FJÁRMUNIR

- 5.1 Fjármunaæign 1997-2007 í milljónum króna á meðalverðlagi hvers árs..... 31
5.2 Fjármunaæign; magnvísitala 1997-2007..... 31
5.3 Fjármunamyndun í landbúnaði og fjármunamyndun alls 1997-2007
í milljónum króna á verðlagi hvers árs 32
5.4 Fjöldi útihúsa 2007, allt landið 32
5.5 Rými útihúsa 2007, allt landið 33
5.6 Verðmæti útihúsa í millj. kr. 2007 á verðlagi hvers árs, allt landið 34
5.7 Innflutningur helstu búvéla 2000-2007 eftir tegundum á verðlagi hvers árs 35

BÚFÉ

6.1	Heildarfjöldi búfjár 1997-2007	38
6.2	Fjöldi nautgripa, sauðfjár og hrossa í árslok 2000, skipt eftir landshlutum	38
6.3	Fjöldi annars búfjár í árslok 2000, skipt eftir landshlutum	38
6.4	Fjöldi nautgripa, sauðfjár og hrossa í árslok 2001, skipt eftir landshlutum	39
6.5	Fjöldi annars búfjár í árslok 2001, skipt eftir landshlutum	39
6.6	Fjöldi nautgripa, sauðfjár og hrossa í árslok 2002, skipt eftir landshlutum	39
6.7	Fjöldi annars búfjár í árslok 2002, skipt eftir landshlutum	40
6.8	Fjöldi nautgripa, sauðfjár og hrossa í árslok 2003, skipt eftir landshlutum	40
6.9	Fjöldi annars búfjár í árslok 2003, skipt eftir landshlutum	40
6.10	Fjöldi nautgripa, sauðfjár og hrossa í árslok 2004, skipt eftir landshlutum	41
6.11	Fjöldi annars búfjár í árslok 2004, skipt eftir landshlutum	41
6.12	Fjöldi nautgripa, sauðfjár og hrossa í árslok 2005, skipt eftir landshlutum	41
6.13	Fjöldi annars búfjár í árslok 2005, skipt eftir landshlutum	42
6.14	Fjöldi nautgripa, sauðfjár og hrossa í árslok 2006, skipt eftir landshlutum	42
6.15	Fjöldi annars búfjár í árslok 2006, skipt eftir landshlutum	42
6.16	Fjöldi nautgripa, sauðfjár og hrossa í árslok 2007, skipt eftir landshlutum	43
6.17	Fjöldi annars búfjár í árslok 2007, skipt eftir landshlutum	43
6.18	Áætlað verðmæti bústofns 1997-2007 í millj. króna á verðlagi ársins	43
6.19	Bústofnsbreytingar 1997-2007 í milljónum króna á verðlagi hvers árs	44
6.20	Fjöldi bóna með kýr 2000, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	44
6.21	Fjöldi bóna með kýr 2001, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	44
6.22	Fjöldi bóna með kýr 2002, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	45
6.23	Fjöldi bóna með kýr 2003, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	45
6.24	Fjöldi bóna með kýr 2004, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	45
6.25	Fjöldi bóna með kýr 2005, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	46
6.26	Fjöldi bóna með kýr 2006, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	46
6.27	Fjöldi bóna með kýr 2007, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	46
6.28	Fjöldi bóna með sauðfé 2000, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	47
6.29	Fjöldi bóna með sauðfé 2001, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	47
6.30	Fjöldi bóna með sauðfé 2002, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	48
6.31	Fjöldi bóna með sauðfé 2003, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	48
6.32	Fjöldi bóna með sauðfé 2004, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	49
6.33	Fjöldi bóna með sauðfé 2005, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	49
6.34	Fjöldi bóna með sauðfé 2006, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	50
6.35	Fjöldi bóna með sauðfé 2007, skipt eftir stærð hjarðar og landshlutum	50
6.36	Meðalafurðir skýrslufærðs búpenings 1997-2007	51

AÐFÖNG, HEYFENGUR OG UPPSKERA

7.1	Ræktað land, heyfengur og áburðarnotkun 1993-2000	53
7.2	Kjarnfóðurnotkun búfjár í tonnum 2000-2007, innlend og innflutt framleiðsla .	54
7.3	Heyfengur 2000- 2001, skipt eftir landshlutum.....	54
7.4	Heyfengur 2002- 2003, skipt eftir landshlutum.....	55
7.5	Heyfengur 2004- 2005, skipt eftir landshlutum.....	55
7.6	Heyfengur 2006-2007, skipt eftir landshlutum.....	55
7.7	Uppskera og framleiðsla jarðargróða 2000-2001, skipt eftir landshlutum.....	56
7.8	Uppskera og framleiðsla jarðargróða 2002-2003, skipt eftir landshlutum.....	56
7.9	Uppskera og framleiðsla jarðargróða 2004-2005, skipt eftir landshlutum.....	56
7.10	Uppskera og framleiðsla jarðargróða 2006-2007, skipt eftir landshlutum.....	57

7.11	Notkun tilbúins áburðar 1997-2007, í tonnum	57
7.12	Fræuppskera 2000-2007, tonn.....	58
7.13	Gróðursetning pl. í landshlutaskógrækt til nytjaskóga og skjólbelta 2004-2007	59
7.14	Fjöldi og tegundir plantna gróðursettar 2004 í landshlutaskógrækt.....	59
7.15	Fjöldi og tegundir plantna gróðursettar 2005 í landshlutaskógrækt	60
7.16	Fjöldi og tegundir plantna gróðursettar 2006 í landshlutaskógrækt.....	60
7.17	Fjöldi og tegundir plantna gróðursettar 2007 í landshlutaskógrækt.....	61
7.18	Innflutningur á fræi og útsæði 2000-2007 eftir tegundum, kg.....	61
7.19	Innflutningur á illgresis- og skordýraeitri 2000-2007 á verðlagi hvers árs	62

FRAMLEIÐSLA BÚVARA

8.1	Landbúnaðarframleiðsla 1997-2007 í millj. kr. á verðlagi hvers árs	65
8.2	Útflutningur og verðmæti loðskinna 2000-2003	65
8.3	Útflutningur og verðmæti loðskinna 2004-2007	65
8.4	Magnvísitölur landbúnaðarframleiðslu ¹⁾ 1997-2000, magnvísitölur 1997=100..	66
8.5	Magnbreytingar landbúnaðarframleiðslunnar í % milli ára ¹⁾ 1997-2007.....	66
8.6	Verðmæti landbúnaðarafurða eftir greinum 2000-2007 í millj. kr á verðlagi ársins 2007.	66
8.7	Hlutfallsleg skipting verðmætis landbúnaðarframleiðslunnar 2000-2007.....	67
8.8	Verðmæti landbúnaðarafurða 2000-2001, fjárhæðir í milljónum króna	67
8.9	Verðmæti landbúnaðarafurða 2002-2003, fjárhæðir í milljónum króna	68
8.10	Verðmæti landbúnaðarafurða 2004-2005, fjárhæðir í milljónum króna	69
8.11	Verðmæti landbúnaðarafurða 2006-2007, fjárhæðir í milljónum króna	70
8.12	Innvegin mjólk almanaksárin 2000-2007, skipt eftir landshlutum	71
8.13	Innvegið kindakjöt almanaksárin 2000-2007, skipt eftir landshlutum.....	71
8.14	Innvegið nautakjöt almanaksárin 2000-2007, skipt eftir landshlutum.....	71
8.15	Innvegið magn nokkurra búvara til vinnslustöðva 2000-2007, tonn	72
8.16	Innvegin ull almanaksárin 2000-2007, kg	72
8.17	Innvegið magn nokkurra búvara til vinnslustöðva 2000-2007, magnvísitölur	72
8.18	Framleiðsla grænmetis 2000-2007, tonn	73
8.19	Kjötneysla 2000-2007, kg á íbúa á ári.....	73
8.20	Sala mjólkurafurða almanaksárin 2000-2007.....	73
8.21	Fjöldi stangaveiddra laxa og veiddra silunga árið 2004-2005, eftir landshlutum	74
8.22	Fjöldi stangaveiddra laxa og veiddra silunga árið 2006-2007, eftir landshlutum	75
8.23	Skráð netaveiði 2004-2007, eftir landshlutum.....	76
8.24	Útflutningur búvara eftir vörutegundum 2000-2007, tonn	77
8.25	Útflutningur búvara, verðmæti eftir vörutegundum 2000-2007 í millj. króna	77

VERÐLAGSMÁL

9.1	Verðmyndun á mjólkurlíttra 2000-2006 í krónum á verðlagi hvers árs, ásamt þróun á afurðastöðva- og leiðbeinandi smásöluverði.....	81
9.2	Verðmyndun á kíló af I. flokks/úrvalsflokks lambakjöti 1993-1998 í krónum á verðlagi hvers árs ásamt þróun á grundvallar- og smásöluverði.....	82
9.3	Vísitölur afurðaverðs til framleiðenda 2000-2007 (2000=100).....	84
9.4	Verðvísitölur rafmagns 1998-2004 (1998=100).....	85
9.5	Dýralæknakostnaður, verð í krónum og vísitölur árin 1990-1999.....	85
9.6	Heildarútlán úr Lánasjóði landbúnaðarins 1997-2004 í millj. kr. á verðlagi hvers árs, skipt eftir landshlutum.....	86
9.7	Hlutfall í heildarlánum Lánasjóðs landbúnaðarins 1997-2004 eftir landshl.	86

9.8	Lánveitingar úr Lánasjóði landbúnaðarins 1997-2004 í millj. kr. á verðlagi hvers árs, skipt eftir lánaflokkum	87
9.9	Fjöldi lána úr Lánasjóði landbúnaðarins 1997-2004, skipt eftir lánaflokkum.....	88
9.10	Fjöldi og meðalfjárhæð lána úr Lánasjóði landbúnaðarins 1984-2004 í þús. kr. á verðlagi ársins 2004	89

BÚVÖRUFAMLEIÐENDUR

10.1	Fjöldi kindakjötsframleiðenda almanaksárin 2000-2007, skipt eftir aldri	92
10.2	Fjöldi ullarframleiðenda almanaksárin 1993-1998, skipt eftir aldri.....	92
10.3	Fjöldi mjólkurframleiðenda almanaksárin 2000-2007, skipt eftir aldri	92
10.4	Fjöldi nautakjötsframleiðenda almanaksárin 2000-2007, skipt eftir aldri.....	93
10.5	Fjöldi svínakjötsframleiðenda almanaksárin 1998-2003, skipt eftir aldri.....	93
10.6	Fjöldi alifuglakjötsframleiðenda almanaksárin 1993-1997, skipt eftir aldri	93
10.7	Fjöldi hrossakjötsframleiðenda almanaksárin 2000-2007, skipt eftir aldri.....	94
10.8	Fjöldi eggjafframleiðenda almanaksárin 2000-2007, skipt eftir aldri	94
10.9	Kindakjöt; innlegg og áætlað framleiðsluvirði almanaksárin 2000-2007, skipt eftir aldri framleiðenda	95
10.10	Mjólk; innlegg og áætlað framleiðsluvirði almanaksárin 2000-2007, skipt eftir aldri framleiðenda	96
10.11	Nautakjöt; innlegg og áætlað framleiðsluvirði almanaksárin 1993-1997, skipt eftir aldri framleiðenda	97
10.12	Svínakjöt; innlegg og áætlað framleiðsluvirði almanaksárin 1993-1997, skipt eftir aldri framleiðenda	98
10.13	Alifuglakjöt; innlegg, fjöldi framleiðenda og áætlað framleiðsluvirði almanaksárin 1993-1997, skipt eftir aldri framleiðenda	99
10.14	Egg; innlegg, fjöldi framleiðenda og áætlað framleiðsluvirði almanaksárin 1993-1997, skipt eftir aldri framleiðenda	100
10.15	Ull, innlegg, fjöldi framleiðenda og áætlað framleiðsluvirði almanaksárin 1993-1998, skipt eftir aldri framleiðenda	101
10.16	Hrossakjöt, innlegg og áætlað framleiðsluvirði almanaksárin 1993-1997, skipt eftir aldri framleiðenda	102
10.17	Fjöldi kindakjötsframleiðenda almanaksárið 2000 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	102
10.18	Fjöldi kindakjötsframleiðenda almanaksárið 2001 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	103
10.19	Fjöldi kindakjötsframleiðenda almanaksárið 2002 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	103
10.20	Fjöldi kindakjötsframleiðenda almanaksárið 2003 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	104
10.21	Fjöldi kindakjötsframleiðenda almanaksárið 2004 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	104
10.22	Fjöldi kindakjötsframleiðenda almanaksárið 2005 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	104
10.23	Fjöldi kindakjötsframleiðenda almanaksárið 2006 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	105
10.24	Fjöldi kindakjötsframleiðenda almanaksárið 2007 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	105
10.25	Fjöldi mjólkurframleiðenda almanaksárið 2000 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	106

10.26	Fjöldi mjólkurframleiðenda almanaksárið 2001 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	106
10.27	Fjöldi mjólkurframleiðenda almanaksárið 2002 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	106
10.28	Fjöldi mjólkurframleiðenda almanaksárið 2003 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	107
10.29	Fjöldi mjólkurframleiðenda almanaksárið 2004 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	107
10.30	Fjöldi mjólkurframleiðenda almanaksárið 2005 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	108
10.31	Fjöldi mjólkurframleiðenda almanaksárið 2006 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	108
10.32	Fjöldi mjólkurframleiðenda almanaksárið 2007 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	109
10.33	Fjöldi nautakjötsframleiðenda almanaksárið 2000 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	109
10.34	Fjöldi nautakjötsframleiðenda almanaksárið 2001 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	109
10.35	Fjöldi nautakjötsframleiðenda almanaksárið 2002 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	110
10.36	Fjöldi nautakjötsframleiðenda almanaksárið 2003 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	110
10.37	Fjöldi nautakjötsframleiðenda almanaksárið 2004 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	111
10.38	Fjöldi nautakjötsframleiðenda almanaksárið 2005 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	111
10.39	Fjöldi nautakjötsframleiðenda almanaksárið 2006 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	112
10.40	Fjöldi nautakjötsframleiðenda almanaksárið 2007 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	112
10.41	Fjöldi svínakjötsframleiðenda almanaksárið 1996 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	112
10.42	Fjöldi svínakjötsframleiðenda almanaksárið 1997 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	113
10.43	Fjöldi svínakjötsframleiðenda almanaksárið 1998 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	113
10.44	Fjöldi svínakjötsframleiðenda almanaksárið 1999 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	113
10.45	Fjöldi svínakjötsframleiðenda almanaksárið 2000 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	114
10.46	Fjöldi svínakjötsframleiðenda almanaksárið 2001 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	114
10.47	Fjöldi hrossakjötsframleiðenda almanaksárið 2000 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	114
10.48	Fjöldi hrossakjötsframleiðenda almanaksárið 2001 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	115
10.49	Fjöldi hrossakjötsframleiðenda almanaksárið 2002 eftir landshlutum, Skipt eftir aldri framleiðenda	115
10.50	Fjöldi hrossakjötsframleiðenda almanaksárið 2003 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	115

10.51	Fjöldi hrossakjötsframleiðenda almanaksárið 2004 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	116
10.52	Fjöldi hrossakjötsframleiðenda almanaksárið 2005 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	116
10.53	Fjöldi hrossakjötsframleiðenda almanaksárið 2006 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	116
10.54	Fjöldi hrossakjötsframleiðenda almanaksárið 2007 eftir landshlutum, skipt eftir aldri framleiðenda	117
10.55	Greiðslumark og heildarframleiðsla mjólkur verðlagsárin 1997/1998-2007/2008 og greiðslumark og heildarframleiðsla sauðfjárafurða almanaksárin 1997-2007.....	117

OPINBER STUÐNINGUR VIÐ LANDBÚNAÐ

11.1	Tekjuígildi stuðnings við búvöruframleiðendur, skipting á greinar 2000-2006 í milljónum króna á verðlagi hvers árs	120
11.2	Tekjuígildi stuðnings við búvöruframleiðendur, sem hlutfall af framleiðsluverðmæti eftir afurðum 2000-2006	120
11.3	Útgjöld hins opinbera til landbúnaðar- og skógræktarmála 1999-2007 af heildarútgjöldum í milljónum króna á verðlagi hvers árs	120
11.4	Framlag úr ríkissjóði til skógræktar samkvæmt rík isreikningi 2002-2007 í milljónum króna á verðlagi hvers árs.....	121
11.5	Útgjöld rík issjóðs til landbúnaðarmála 2000-2007 samkvæmt ríkisreikningi í milljónum króna á verðlagi hvers árs	122

REKSTRAR OG EFNAHAGSYFIRLIT LANDBÚNAÐAR

12.1	Rekstraryfirlit landbúnaðar 2001, fjárhæðir í millj. kr.....	124
12.2	Rekstraryfirlit landbúnaðar 2002, fjárhæðir í millj. kr.....	125
12.3	Rekstraryfirlit landbúnaðar 2003, fjárhæðir í millj. kr.....	126
12.4	Rekstraryfirlit landbúnaðar 2004, fjárhæðir í millj. kr.....	127
12.5	Rekstraryfirlit landbúnaðar 2005, fjárhæðir í millj. kr.....	128
12.6	Rekstraryfirlit landbúnaðar 2006, fjárhæðir í millj. kr.....	129
12.7	Efnahagsyfirlit landbúnaðar 2001, fjárhæðir í millj. kr.	130
12.8	Efnahagsyfirlit landbúnaðar 2002, fjárhæðir í millj. kr.	131
12.9	Efnahagsyfirlit landbúnaðar 2003, fjárhæðir í millj. kr.	132
12.10	Efnahagsyfirlit landbúnaðar 2004, fjárhæðir í millj. kr.	133
12.11	Efnahagsyfirlit landbúnaðar 2005, fjárhæðir í millj. kr.	134
12.12	Efnahagsyfirlit landbúnaðar 2006, fjárhæðir í millj. kr.	135
12.13	Yfirlit yfir afkomu kúabúa 2000-2007 samkvæmt búreikningum, á verðlagi hvers árs í þúsundum króna, meðaltal allra reikninga	136
12.14	Yfirlit yfir afkomu sauðfjárbúa 2000-2007 samkvæmt búreikningum, á verðlagi hvers árs í þúsundum króna, meðaltal allra reikninga	137
12.15	Yfirlit yfir afkomu blandaðra búa 2000-2007 samkvæmt búreikningum, á verðlagi hvers árs í þúsundum króna, meðaltal allra reikninga	138

MYNDAYFIRLIT

2.1	Skipting heildarflatarmáls Íslands	17
7.1	Notkun tilbúins áburðar frá 1985 til 2007	58
7.2	Innflutningur á illgresis- og skordýraeitri 1990-2007.....	62
9.1	Afurðaverð til bænda 1993-2006	83
9.2	Fjöldi lána og meðalupphæð þeirra á föstu verðlagi ársins 2004.....	89

1. INNGANGUR

Ritið Hagur landbúnaðarins fjallar um landbúnaðinn og lýsir í stórum dráttum umfangi hans, þróun og stöðu í flestum greinum. Útgáfan 2009 er 7. útgáfa ritsins frá upphafi, en fyrsta útgáfa þess kom út árið 1994. Í lögum um Hagþjónustu landbúnaðarins nr. 63/1989 er kveðið á um hlutverk stofnunarinnar varðandi söfnun og útgáfu á hagtölum í landbúnaði. Þessu verkefni er sinnt á þrennan hátt, þ.e. með útgáfu árlegrar skýrslu um uppgjör búreikninga í nautgripa- og sauðfjárrækt, með útgáfu upplýsinga um afkomu samkvæmt uppgjöri ársreikninga fyrir hrossabú, loðdýrabú, svínabú, eggjabú, kjúklingabú, blómabú, grænmetis-/plöntubú og kartöflubú og í þessu riti, Hag landbúnaðarins, sem flokkast sem yfirlitsrit um atvinnuvegin og er jafnframt ætlað að veita upplýsingar um þróun hans og stöðu hverju sinni.

1.1 Efnistöð

Skýrslan skiptist alls í tólf kafla að inngangi meðtöldum. Dregnar eru fram ýmsar tölulegar upplýsingar um landbúnaðinn og ná þær flestar fram til ársins 2007. Nokkuð er misjafnt hversu langt aftur í tímann var farið við öflun upplýsinga. Í hverjum kafla er tekinn fyrir ákveðinn málaflokkur. Í fyrstu þremur köflunum er fjallað um landið, gróðurfar þess, fjölda lögbýla, eignarhald jarða og um vinnuafli í landbúnaði. Í næstu fjórum köflum er vikið að fjármunamyndun og þjóðarauði í landbúnaði, fjölda búfjár og skiptingu þess eftir landshlutum og loks notkun á ýmsum aðföngum við búvöruframleiðslu. Þá er í áttunda kafla fjallað um framleiðslu búvara og framleiðsluverðmæti. Í níunda kafla er gerð grein fyrir verðlagningu afurðanna og þróun á verði ýmissa aðfanga og afurða. Í tíunda kafla er fjallað um opinber afskipti af landbúnaðinum þ.m.t. framleiðslustjórn og fjárveitingar til ýmissa málaflokka hans. Í ellefta kafla er tekið saman stutt yfirlit yfir opinberan stuðning við landbúnað á Íslandi eins og hann er metinn samkvæmt aðferðum OECD. Loks er í tólfta kafla yfirlit yfir afkomu í landbúnaði árin 2001-2007 samkvæmt uppgjöri búreikninga.

1.2 Yfirlit

Landbúnaður á Íslandi byggir að verulegu leyti á grasnytjum. Af heildarflatarmáli Íslands eru 52.389 km² eða 50,7% gróið land. Þann 31. desember 2007 voru skráð 4.290 lögbýli í byggð í landinu. Auk þeirra voru skráðar eyðijarðir 2.243. Árið 2007 var búskapur með kýr skráður á 789 jörðum og á 2.042 jörðum var skráður búskapur með kindur. Á hluta búanna er báðar þessar búfjártegundir að finna og því endurspeglar þessar tölur ekki fjölda framleiðenda. Árið 2007 voru bændur með kýr og/eða sauðfé 2.544 talsins. Mjólkurinnleggjendur voru 777 árið 2007 og 2.525

aðilar seldu kindakjöt. Um 39% þeirra, sem leggja inn afurðir af sauðfé, voru eldri en 55 ára árið 2007 og komu um 32,5% af framleiðslunni frá þessum framleiðendum. Af mjólkurinnleggjendum voru 27% yfir 55 ára aldri og framleiddu þeir um 19% af allri mjólk. Tölur um fjölda búfjár er að finna fyrir árin 1997-2007. Á þessu tímabili hafa tölur um fjölda sauðfjár sveiflast en eru 455 þúsund fjár haustið 2007. Flest var fé á fóðrum veturinn 1998-1999, 490 þúsund fjár. Kúm hefur fækkað á þessum árum en haustið 2007 voru 26.048 kýr í landinu. Heildarfjöldi nautgripa var 70.660 og fækkaði mjólkurkúm og geldneytum á tímabilinu. Hrossum fækkaði á tímabilinu og voru rúmlega 77 þúsund haustið 2007, en útflutningur reiðhrossa hefur aukist mikið hin síðari ár. Fjölgun virðist þó vera á fjölda hrossa í kaupstöðum. Þá fjölgaði svínunum nokkuð og er það í samræmi við vaxandi neyslu á svínakjöti. Fjöldi alifugla, refa og minka hefur hins vegar sveiflast nokkuð milli ára. Árið 2005 var áætlað að starfandi í landbúnaði væru 3.998 manns.

Árleg neysla kjöts á íbúa jókst á árunum 1997 til 2007 um 18,3 kíló. Mest munar um aukningu í neyslu á svínakjöti og alifuglakjöti. Á sama tíma hefur neysla á lambakjöti dregist saman. Samkvæmt rannsókn Hagstofu Íslands á útgjöldum heimilanna frá 2005-2007 eru 2,5% af útgjöldum heimilanna í landinu vegna kaupa á kjöti og kjötvörum. Þetta hlutfall hafði lækkað lítillega frá rannsókn sem gerð var árin 2004-2006 þegar það var 2,8%. Samsvarandi könnun sem gerð var 1995 sýndi að 3,5% útgjalda fór til kaupa á kjötvörum. Sömu sögu er að segja af mjólkurafurðum og eggjum en þar hafði hlutdeildin lækkað úr 2,8% á árinu 2002 í 1,9% árin 2005-2007. Árin 2005-2007 voru að meðaltali 11,8% útgjalda vegna matvörukaupa og hafði þetta hlutfall lækkað úr 15,9% frá árinu 2002.

Skoðuð var þróun verðs nokkurra afurða og aðfanga. Verð á afurðum nautgripa og sauðfjár hefur á seinni árum hækkað minna en framfærsluvísitalan. Notkun á kjarnfóðri hefur aukist sem og áburði. En allt kjarnfóður fyrir jörturdýr hefur verið blandað innanlands síðan 1986. Mest af kjarnfóðri fyrir svín og alifugla er einnig blandað innanlands. Í 11. kafla er fjallað um stuðning við íslenskan landbúnað eins og hann er metinn með reikniáðferðum OECD (PSE-útreikningar).

Miklar breytingar hafa orðið á rekstrarumhverfi landbúnaðarins á síðustu árum. Framleiðendum fækkar, bí stækka og framleiðsluaukning er í afurðum. Þá hefur breyting á starfsskilyrðum mjólkurframleiðslu og sauðfjárræktar um framleiðslu, verðlagningu og sölu verið mikil undanfarin ár með tilkomu gæðastýringar í sauðfjárrækt og gripa- og annarra greiðslna í mjólkurframleiðslu.

Tafla 1.1 Yfirlit um íslenskan landbúnað 2000-2007
Selectet data on Icelandic agriculture 2000-2007

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Fjöldi búfjár:								
Nautgripir	72.135	70.168	67.225	66.035	64.639	65.979	6.8670	70.660
Sauðfé	465.574	473.535	469.404	463.006	455.398	454.950	455.656	454.812
Hross	73.669	73.809	71.012	71.412	72.222	74.820	75.644	76.982
Svín	3.862	4.561	4.075	3.852	3.553	3.982	4.218	4.147
Geitur	416	447	361	395	411	439	449	524
Varphænur	193.097	128.241	160.537	165.242	166.459	166.119	181.857	184.244
Holdahænur	146.515	28.733	41.296	48.953	25.230	46.626	27.992	25.140
Minkar	36.593	34.399	33.751	26.434	32.327	35.935	41.957	41.497
Refir	4.132	4.027	3.333	2.388	1536	774	116	93
Kanínur	706	791	358	187	208	239	254	219
Verðmæti bústofns, millj. kr.	11.177,3	11.206,5	10.723,7	10.527,1	9.564,8	10.139,1	11.983,4	12.469,6
Vísitala bústofns, 1990=100	92,3	91,8	86,9	85,3	93,6	99,2	117,2	122,0
Áburðarnotkun tonn:								
N=Köfnunarefni	12.681	12.382	11.085	10.344	9.799	9.795	12.342	13.832
P ² O ⁵ =Fosfórsýringur	4.082	5.471	4.736	3.394	5.004	4.429	5.418	5.982
K ² O=Kalísýringur	3.880	4.013	2.981	2.114	2.829	3.025	3.889	4.457
Landb. framleiðslan, millj. kr.	19.064,8	19.746,6	20.328,0	20.518,3	21.284,5	22.688,8	24.885,4	25.927,2
Landb. framl., magnvísit. (1990=100)	121,3	125,6	129,3	130,5	135,4	144,3	158,3	164,9
Landb. framl., magnbreytingar	4,5	4,3	3,7	1,2	4,9	8,9	14,0	6,6
Kjötneysla á mann, kg :								
Kindakjöt	25,6	23,8	22,4	21,9	24,7	24,7	23,2	22,3
Nautakjöt	12,9	13,0	12,8	12,5	12,4	12,0	10,2	11,5
Hrossakjöt	2,4	1,9	1,6	1,7	2,0	1,8	2,4	2,1
Alifuglakjöt	11,5	13,3	15,5	18,8	17,9	20,3	21,4	24,0
Svínakjöt	17,0	18,5	20,1	20,6	18,7	17,9	18,9	19,6
Útflutningur búvara, millj. kr.	2.576,0	3.422,2	3.266,2	3430,2	4.261,3	3.759,6	4.295,6	3.496,3
Verð til framleiðenda:								
Mjólk kr/l	67,70	71,08	76,04	78,85	80,74	83,49	80,77	-
Kindakjöt kr/kg	425,14	528,40	535,61	-	-	-	-	-
Smásöluverð:								
Mjólk, kr/líttra	78,00	80,00	85,00	88,00	89,00	89,00	90,00	-
Lambakjöt, (hryggur) kr/kg	956,00	1.016,00	1.116,00	884,00	910,0	1343,0	1354,0	1393,0
Ríkisútgjöld til landb. millj. kr.	9.303,9	9552,1	9.780,5	10.584,3	10.390,4	14.037,8	12.422,6	12.523,3
Ríkisstuðningur v/landbúnað (PSE)	10.346	9.988	11.484	11.384	11.197	12.436	12.982	-
Framleiðsluverðmæti landbúnaðar	19.064,8	19.746,6	20.328,0	20.518,3	21.284,5	22.688,8	24.885,4	25.827,4
Hlutdeild landb. í landsframleiðslu	1,8%	1,4%	1,5%	1,6%	1,5%	1,5%	1,4%	1,4*
Afkoma landbúnaðar:								
Hagnaður, millj. kr.	688,8	-344,4	-31,9	-296,4	-160,6	1.688,3	-1.356,1	-
Eigið fé, millj. kr.	8.520,1	7.363,4	2.347,6	2.262,0	3,9	-22,3	-1.196	-
Veltufjárhlutfall	0,42	0,36	0,39	0,44	0,54	0,64	0,58	-
Eiginfjárhlutfall	0,24	0,21	0,07	0,09	0,0	0,0	-0,02	-
Heildarframleiðsla:								
Mjólk, þús. lítrar	104.025	106.131	110.761	108.384	112.030	109.445	124.849	126.358
Kindakjöt, tonn	9.735	8.616	8.676	8.792	8.644	8.738	8.647	8.644

*Áætlað.